

Kalendarium

KRONIKA „POLITYKI WSCHODNIEJ” RFN

lipiec—sierpień 1990

Lipiec

1 VII — O północy weszła w życie unia gospodarcza, walutowa i socjalna między NRD a RFN. Od tej chwili w NRD obowiązuje marka zachodnioniemiecka. W ciągu pierwszego dnia obowiązywania unii mieszkańcom NRD wypłacono ok. 4 mld DM. Jak oświadczył kanclerz Helmut Kohl wprowadzenie unii stanowi decydujący krok na drodze do zjednoczenia Niemiec. Jednocześnie zaprzestano kontroli paszportowych obywateli obu państw na granicy niemiecko-niemieckiej. Odpowiednią umowę podpisali na przejściu granicznym Neustadt-Coburg ministrowie spraw zagranicznych obu państw Wolfgang Schäuble i Peter Michael Diestel. W życie weszły też liczne ustawy służące ujednoczeniu systemu prawnego NRD i RFN.

1 VII — Rzecznik rządu RP Małgorzata Niezabitowska oświadczyła w telewizji, że Polska jest zadowolona ze stanu stosunków z obydwojoma państwami niemieckimi. Według słów Niezabitowskiej pogląd taki reprezentuje premier Tadeusz Mazowiecki, który przeprowadził poprzedniego dnia w Budapeszcie rozmowę z kanclerzem Kohlem.

2 VII — W wywiadzie dla radia *Deutschlandfunk* minister spraw zagranicznych Hans-Dietrich Genscher oświadczył, że rząd RFN zmierza do jak najszybszego zjednoczenia Niemiec. Zdaniem ministra może to nastąpić już w grudniu br. W takim samym duchu wypowiedział się również szef Urzędu Kanclerskiego Rudolf Seiters.

3 VII — W kołach rządowych w Bonn podano, że partie koalicji zaproponowały poprzedniego dnia datę 2 grudnia jako termin ogólnoniemieckich wyborów parlamentarnych. Nie podano, czy wybory odbędą się już w zjednoczonym państwie.

3 VII — W Bonn poinformowano, że w budynku ambasady zachodnioniemieck-

kiej w Tiranie schroniło się 83 Albańczyków. Rzecznik bońskiego ministerstwa spraw zagranicznych powiedział, że albańskie siły bezpieczeństwa strzelały do ludzi, którzy przedostawali się na teren placówki. Rząd zachodnioniemiecki ostro zaprotestował wobec władz albańskich przeciwko takiemu postępowaniu. Także w innych przedstawicielstwach dyplomatycznych w Tiranie schronili się albańscy uchodźcy.

3 VII — Premier Marian Čalfa oświadczył na forum parlamentu w Pradze, że Czechosłowacja nie ma nic przeciwko przynależności zjednoczonych Niemiec do NATO.

4 VII — Na konferencji czołowych polityków zachodnioniemieckiej koalicji rządowej udzielono poparcia propozycji NRD z poprzedniego dnia w sprawie przeprowadzenia 2 grudnia br. ogólnoniemieckich wyborów parlamentarnych.

4 VII — Na uroczystości z okazji 40 rocznicy podpisania Układu Zgorzeleckiego min. Krzysztof Skubiszewski oświadczył we Frankfurcie n. Odry, że Polska zrezygnuje z żądania zawarcia jeszcze przed zjednoczeniem Niemiec układu o trwałości granicy.

5 VII — W wygłoszonym podczas londyńskiego szczytu państw NATO przemówieniu kanclerz Helmut Kohl opowiedział się za podpisaniem ogólnoeuropejskiego układu o nieagresji. Według słów kanclerza Sojusz Atlantycki powinien zaproponować swym dawnym przeciwnikom „przyjaźń i współpracę”.

5 VII — Przebywający w Brukseli min. Hans-Dietrich Genscher ponownie zaapelował do państw zachodnich o udzielenie Związkowi Radzieckiemu szerokiej pomocy gospodarczej.

5 VII — W zachodnioniemieckiej ambasadzie w Tiranie przebywało już 91 Albańczyków. Ogółem w zagranicznych przedstawicielstwach w stolicy Albanii schroniło się ponad 200 obywateli tego kraju.

6 VII — Przedstawiciele obu państw niemieckich rozpoczęli rokowania w sprawie drugiego traktatu państwowego NRD-RFN, dotyczącego ostatecznego zjednoczenia Niemiec.

6 VII — Federalny minister gospodarki Helmut Haussmann powiedział, że rząd zachodnioniemiecki zabiegać będzie podczas szczytu gospodarczego w Houston USA o zwiększenie pomocy dla ZSRR. Minister polemizował z odmiennym stanowiskiem amerykańskim w sprawie już ponad 2 tys. uchodźców.

7 VII — W zachodnioniemieckiej ambasadzie w Stolicy Albanii przebywało już ponad 2 tys. uchodźców.

7 VII — W wywiadzie dla „Welt am Sonntag” minister Eduard Szewardnadze stwierdził, że Związek Radziecki ma pełne zaufanie do narodu niemieckiego, a problem zewnętrznych aspektów zjednoczenia Niemiec, powinien zostać rozwiązany jeszcze w tym roku. Szewardnadze wyraził przy okazji nadzieję, że stanowisko RFN i Francji w sprawie udzielenia pomocy ekonomicznej dla ZSRR zyska podczas szczytu w Houston akceptację pozostałych państw zachodnich.

7 VII — Kierownik Wydziału Zagranicznego KC KPZR Walentin Falin oświadczył podczas zjazdu partii w Moskwie, że przy rozwiązywaniu problemu niemieckiego powinny zostać uwzględnione interesy radzieckie.

8 VII — Podczas zjazdu KPZR E. Szewardnadze został ostro zaatakowany przez kilku delegatów, zarzucających ministrowi „sprzedaż” NRD w zamian za zachodnioniemiecką pomoc dla ZSRR. Szewardnadze bronił się twierdząc, że o zjednoczeniu z RFN zdecydowali sami obywatele NRD.

8 VII — W opublikowanym w Bonn oświadczeniu sekretarz generalny Związku Wypędzonych Hartmut Koschik stwierdził, że o przyszłości terenów położonych na wschód od Odry i Nysie Łużyckiej powinno rozstrzygnąć referendum, w którym wzięliby udział także wypędzeni oraz ich potomkowie.

9-11 VII — Podczas szczytu siedmiu najbardziej uprzemysłowionych państw świata w Houston delegacja RFN forsowała tezę o konieczności udzielenia ZSRR szeroko zakrojonej pomocy gospodarczej. Decyzja w tej sprawie została odroczone.

10 VII — Ambasada zachodnioniemiecka w Tiranie przekazała władzom albańskim ponad 3 tys. wniosków o wyjazd dla przebywających na terenie placówki uciekinierów. Tymczasem udało się za-

pewnić dostawę artykułów spożywczych dla uchodźców.

10 VII — Dziennik „Die Welt” podał, że Warszawa prawdopodobnie dąży do ustanowienia *unctum* pomiędzy sprawą utrzymania uprawnień czterech mocarstw wobec Niemiec a ratyfikacją przez ogólnioniemiecki parlament układów granicznych z Polską. Wątek ten podjęły następnie inne wielkie dzienniki zachodnioniemieckie.

11 VII — Jako pierwszy zachodnioniemiecki minister obrony, odwiedzający Europę Wschodnią, na Węgry przybył Gerhard Stoltenberg.

12 VII — Prasa zachodnioniemiecka opublikowała oświadczenie polskiego MSZ określające stanowisko Warszawy. W oświadczeniu stwierdza się m.in.: „polsko-niemiecki traktat graniczny powinien nabrać mocy prawnej zanim wygasną prawa i zobowiązania czterech mocarstw zwyciężskich wobec Niemiec”. Strona polska oznajmiła, że nie będzie domagać się od obu państw niemieckich, aby układ został parafowany przed zjednoczeniem.

12 VII — Przebywający w zachodnioniemieckiej ambasadzie w Tiranie uchodźcy rozpoczęli opuszczanie terytorium kraju. Albańscy uciekinierzy zostali przewiezieni do portu Durres, a stamtąd na pokładzie promów przybyli do Brindisi we Włoszech.

12 VII — Agencje poinformowały o zakończeniu misji dyplomatycznej w Bonn przez ambasadora NRD Horsta Neubaera. Jego następcą nie będzie już mianowany.

13 VII — Zachodnioniemiecki ambasador w Warszawie Günter Kanckstedt wręczył premierowi Tadeuszowi Mazowieckiemu list kanclerza Kohla w sprawie zawarcia traktatu o granicy.

13 VII — M. Niezabitowska oznajmiła, że rząd polski obstaje przy żądaniu zagwarantowania granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej przez cztery mocarstwa zwycięskie w II wojnie światowej.

14 VII — H.-D. Genscher wystąpił na zjeździe założycielskim krajowej organizacji FDP Saksonii-Anhalt w Zerbst z postulatem ustanowienia jedności państwowej Niemiec jeszcze przed wyborami ogólnioniemieckimi w grudniu br.

14 VII — Kierownictwo CSU przedłożyło podczas zjazdu partyjnego w Norymberdze wniosek domagający się od władz polskich traktatowego zagwarantowania praw mniejszości niemieckiej.

14-16 VII — Po raz drugi w bieżącym roku z wizytą w ZSRR przebywał

H. Kohl, któremu towarzyszyli H.-D. Genscher i min. finansów Theo Weigel. Wizyta doszła do skutku na dwa dni przed planowanym poprzednio terminem. W Moskwie, a następnie w Stawropolu na Kaukazie (rodzinne strony radzieckiego prezydenta) zachodni Niemcy goście przeprowadzili kilka rund rozmów z Michaiilem Gorbaczowem, Eduardem Szewardnadze i odpowiedzialnym za sprawy finansowe wicepremierem Stepanem Sitarjanem. H. Kohl zaproponował zredukowanie ogólnoniemieckiej *Bundeswehry* do poziomu 370 tys. ludzi. ZSRR z kolei wyraził gotowość zrzeczenia się praw czterech mocarstw w kwestii Niemiec i Berlina oraz zapewnienia b. przeciwnikowi wojennemu pełną suwerenność. Rosjanie zgodzili się na członkostwo Niemiec w NATO ze wszystkimi z tego faktu wynikającymi prawami i obowiązkami. Już po zjednoczeniu nie podlegające NATO jednostki *Bundeswehry* będą mogły przesunąć się na terytorium obecnej NRD. Wojska radzieckie w ciągu 4 lat powinny wycofać się z Niemiec Wschodnich. Po wycofaniu wojsk radzieckich na wschód od Łaby będą mogły stacjonować także jednostki *Bundeswehry* zintegrowane z NATO, jednak z wyłączeniem jednostek obcych państw. Na terytorium tym nie będą stacjonowały także środki przenoszenia broni atomowej. H. Kohl stwierdził ponadto, że po wycofaniu się wojsk radzieckich ze wschodnich obszarów Niemiec, oddziały wojskowe USA, W. Brytanii i Francji opuszczą Berlin. Podczas konferencji prasowej w Żelaznowodsku kanclerz oświadczył, że zjednoczone Niemcy i ZSRR zawrą obszerny traktat o wzajemnych stosunkach i współpracy. Wszyscy komentatorzy zgodnie ocenili wyniki rozmów jako wielki sukces kanclerza Kohla.

15 VII — Przebywający w Pradze przewodniczący FDP hr. Otto Lamsdorff został przyjęty przez prezydenta Vaclava Havla, a następnie spotkał się z ministrem finansów Vaclavem Klausem i przedstawicielami czeskosłowackich liberałów.

16 VII — Krzysztof Skubiszewski wypowiedział się na rzecz zawarcia po zjednoczeniu Niemiec „małego traktatu granicznego” między Niemcami a Polską. W ślad za tym układem mógłby zostać podpisany „duży układ graniczny”. Skubiszewski wystąpił na konferencji prasowej przed odlotem do Paryża. Po przybyciu do stolicy Francji minister zdementował doniesienia prasowe jakoby Polska domagała się połączenia sprawy uzyskania przez zjednoczone

Niemcy całkowitej suwerenności z ratyfikacją przez parlament niemiecki traktatu o granicy.

17 VII — Z udziałem ministrów spraw zagranicznych odbyła się w Paryżu kolejna runda rozmów „2+4”. W obradach uczestniczył tym razem K. Skubiszewski, który spotkał się wcześniej m.in. z H.-D. Genscherem. Szef bońskiej dyplomacji przyrzekł Polsce pomoc niemiecką w pokonaniu kryzysu ekonomicznego. W trakcie konferencji osiągnięto wstępne porozumienie w sprawie zagwarantowania polskiej granicy zachodniej. Ustalono, że odpowiedni traktat zostanie podpisany już po zjednoczeniu Niemiec.

17 VII — Na zorganizowanej w Bonn konferencji po powrocie kanclerza Kohla z ZSRR szef rządu federalnego powiedział, że zjednoczenie Niemiec nastąpi w krótkim czasie. Bonn zmierza także do szybkiego zawarcia traktatu ze Związkiem Radzieckim. Kohl oświadczył, że również między Niemcami a Polską powinien zostać podpisany obszerny układ, regulujący całościowo wzajemne stosunki. Kanclerz powiedział, że wybory do ogólnoniemieckiego parlamentu odbędą się 2 grudnia. Wieczorem H. Kohl przybył do Berlina Wschodniego w celu przeprowadzenia rozmów politycznych z premierem Lotharem de Maizière'm.

17 VII — Z krótką wizytą w Berlinie Wschodnim przebywał socjaldemokratyczny kandydat na kanclerza Oskar Lafontaine, który m.in. przedstawił strajkującym robotnikom enerdownskim swe plany związane z łagodzeniem społecznych skutków zjednoczenia. Lafontaine uczestniczył także w posiedzeniu frakcji SDP w Izbie Ludowej NRD.

19 VII — Federalny minister spraw wewnętrznych Wolfgang Schäuble oświadczył w Bonn, że w związku ze zmianami w Europie Wschodniej zachodni Niemieckie organa bezpieczeństwa zmienia nieco charakter swych zainteresowań.

20 VII — W Bonn odbyła się kolejna runda rozmów delegacji NRD i RFN, obradujących na temat traktatu zjednoczenia owego.

20 VII — Enerdownski minister spraw zagranicznych Markus Meckel zarzucił kanclerzowi Kohlowi arogancję, gdyż ten nie prowadził ostatnich rozmów w ZSRR razem z L. de Maizière'm. Następnego dnia doradca kanclerza, Horst Teltschik, odparł zarzuty Meckla twierdząc, że Urząd Kanclerski uzgadniał z Berlinem Wschodnim szczegóły rokowań zachodni-niemiecko-radzieckich. Teltschik dodał, że kontakty z min. Mecklem nie zawsze są sprawą łatwą.

24 VII — Premier NRD L. de Maizière przeprowadził z przebywającym na urlopie wypoczynkowym w Austrii H. Kohlem rozmowę telefoniczną na temat kryzysu rządowego w Niemczech Wschodnich. Planowane na 26 lipca spotkanie Kohl-de Maizière zostało odwołane.

24 VII — Związek Wypędzonych wyraził pogląd, że żyjący w Polsce Niemcy mają prawo uczestniczyć w ogólnoniemieckich wyborach 2 grudnia br.

25 VII — Federalny minister gospodarki H. Haussmann przyjął w Bonn radzieckiego wicepremiera Leonida Abałkina. Min. Haussmann powiedział po spotkaniu, że rząd federalny jest zdania, iż istnieją obecnie lepsze niż kiedykolwiek przesłanki do nawiązania ściślejszej radziecko-niemieckiej współpracy gospodarczej i pospieszenia przez RFN z pomocą ekonomiczną dla reformatorskiego kursu Moskwy. Zdaniem ministra przyczyniły się do tego umocnienie pozycji Gorbaczowa na ostatnim zjeździe KPZR i wyniki szczytu gospodarczego w Houston. Nawiązując do rozmów Kohla i Gorbaczowa na Kaukazie Haussmann stwierdził, że wzajemne stosunki gospodarcze mogą zostać traktatowo uregulowane jeszcze w tym roku.

25 VII — Przewodniczący FDP O. Lambsdorff odrzucił zarzut sekretarza generalnego CSU E. Hubera, jakoby to zachodnioniemieccy liberalowie kryli się za decyzją wschodnioniemieckiej partii liberalnej opuszczenia rządzącej w NRD koalicji.

29 VII — Utworzona na podstawie dawnej SED wschodnioniemiecka partia PDS zamierzała przystąpić do ogólnoniemieckich wyborów w sojuszu z lewicowymi ugrupowaniami w RFN. W Kolonii powstała wspólna lista PDS z przedstawicielami Partii Zielonych.

30 VII — W Bonn zawarto porozumienie o kolejnej, piątej już od 1981 r. konwersji części polskiego zadłużenia w RFN. Spłaty, mające nastąpić do 31 marca 1991 r. (na ogólną sumę 3 mld DM) rozłożono w ratach na 14 lat. RFN jest największym zachodnim wierzycielem Polski.

31 VII — W miejscowości wypoczynkowej St. Gilgen na terenie Austrii kanclerz Kohl przyjął premiera de Maizière'a. Do spotkania doszło bez zapowiedzenia.

31 VII — W Bonn zakończyły się dwudniowe rozmowy polsko-zachodnioniemieckie poświęcone gospodarczym aspektom zjednoczenia Niemiec.

Sierpień

1 VIII — W Berlinie Wschodnim rozpoczęła się kolejna runda pertraktacji RFN-NRD na temat układu zjednoczeniowego oraz ordynacji wyborczej. Na czele obydwu delegacji stali federalny minister spraw wewnętrznych Wolfgang Schäuble i sekretarz stanu w rządzie NRD Günter Krause.

1 VIII — Wschodnioniemiecki minister spraw wewnętrznych Peter Michael Diestel poinformował, że w latach 1964-1989 RFN „wykupiła” z NRD ok. 33 tys. więźniów politycznych. Początkowo płacono ok. 40 tysięcy za więźnia (wraz z rodziną), a w ostatnich latach dołącznie 95 847 DM.

1 VIII — Min. H.-D. Genscher oświadczył, że jego zdaniem bez aktu helsińskiego i pociągnięcia do odpowiedzialności za zainicjowanie reform w Związku Radzieckim i Europie Wschodniej.

1 VIII — W wywiadzie dla „Bild Zeitung” sekretarz generalny Związku Wypędzonych H. Koschyk powiedział, że zachodnie tereny Polski powinny uzyskać autonomię jako „terytorium europejskie”.

3 VIII — W. Schäuble i G. Krause parafowali w Berlinie Wschodnim układ w sprawie ordynacji wyborczej do parlamentu zjednoczonych Niemiec. W ordynacji podtrzymano istnienie klauzuli 5 procent, koniecznych dla wejścia przedstawicieli poszczególnych partii do parlamentu. Uzgodniono jednak, że mniejsze ugrupowania będą mogły łączyć się ze sobą w bloki wyborcze. Jednocześnie Schäuble i Krause zakończyli prace nad projektem drugiego traktatu państwowego NRD-RFN w sprawie zjednoczenia.

3 VIII — Na konferencji prasowej w Berlinie Wschodnim premier L. de Maizière wystąpił z propozycją zorganizowania wyborów do ogólnoniemieckiego parlamentu w dniu 14 października, a nie jak wcześniej planowano, 2 grudnia. Jednocześnie odbyłyby się wybory do utworzonych ostatnio w NRD krajów związkowych (Landów). Premier ujawnił, że decyzje w tej sprawie podjęto podczas jego ostatniego spotkania z H. Kohlem w Austrii. Przeciwno przyspieszeniu terminu wyborów zaprotestowała SPD.

3 VIII — Według G. Stoltenberga przysłała armia zjednoczonych Niemiec liczyć będzie ok. 320 tys. żołnierzy Bundeswehry oraz 150 tys. żołnierzy obecnej Narodowej Armii Ludowej NRD.

5 VIII — W przemówieniu wygłoszonym na zorganizowanej w Stuttgarcie przez

Związek Wypędzonych uroczystości z okazji 40 rocznicy ogłoszenia Karty Wypędzonych kanclerz Kohl stwierdził, że Niemcy chcą być dla Polski dobrym sąsiadem i partnerem, na którym można polegać. Kohl powiedział, że bez przemian w Polsce, na Węgrzech i w ZSRR nie byłoby demokratyzacji w NRD i nie doszłoby obecnie do zjednoczenia Niemiec. Kanclerz oświadczył, że przyjęcie przez *Bundestag* i Izbę Ludową NRD deklaracji gwarantującej zachodnie granice Polski było prawidłowe i konieczne, a linia graniczna na Odrze i Nysie Łużyckiej jest nienaruszalna. Słowa kanclerza spotkały się z gwizdami części słuchaczy. Uprzednio premier Badenii-Wirtembergii Lothar Späth zażądał od Polski, aby dała wyraz ubolewaniu z powodu wypędzenia po 1945 r. setek tysięcy Niemców.

5 VIII — Po raz pierwszy od zakończenia wojny na berlińskim lotnisku *Schönefeld* wylądowały samoloty *Lufthansy*. Samoloty *Lufthansy* nie miały dotąd prawa lądować w Berlinie.

6 VIII — Przewodniczący opozycyjnej *SPD* Hans-Jochen Vogel stwierdził, że ważniejszą sprawą niż termin wyborów jest kwestia włączenia NRD do RFN, co powinno jego zdaniem zostać przeprowadzone jeszcze przed 15 września br. *SPD* sprzeciwia się natomiast wcześniejszemu zorganizowaniu wyborów do ogólnoniemieckiego parlamentu.

7 VIII — H. Kohl spotkał się z O. Lafontainem i H.-J. Voglem w celu przedyskutowania dalszych posunięć w sprawie zjednoczenia Niemiec. W spotkaniu wzięli udział także Th. Waigel, O. Lambsdorff i R. Seiters. Nie osiągnięto zbliżenia stanowisk w kwestiach merytorycznych.

8 VIII — H. Kohl powiedział na konferencji prasowej w Bonn, że znaczna większość mieszkańców NRD opowiada się za jednoczesnym przeprowadzeniem wyborów do ogólnoniemieckiego parlamentu i włączeniem Niemiec Wschodnich do RFN w połowie października br. Kanclerz dał wyraz swemu zdumieniu postawą opozycyjnej *SPD*, która kilka miesięcy wcześniej domagała się przeprowadzenia referendum w sprawie zjednoczenia, a obecnie protestuje przeciwko przyspieszeniu wyborów.

8 VIII — Izba Ludowa NRD opowiedziała się za datą 14 października jako dniem przystąpienia NRD do RFN. Jednocześnie zwrócono się do władz RFN o zorganizowanie w tym samym dniu ogólnoniemieckich wyborów parlamentarnych. Projekt układu RFN-NRD w

sprawie ordynacji wyborczej nie uzyskał wymaganych 2/3 głosów.

8 VIII — W wywiadzie dla rozgłośni *Deutschlandfunk* H.-D. Genscher oświadczył, że jego zdaniem już na najbliższym, moskiewskim spotkaniu w ramach konferencji „2+4” 12 września br. zapadną ostateczne decyzje na temat treści dokumentu końcowego w sprawie zjednoczenia Niemiec.

8 VIII — Agencje poinformowały o podpisaniu przez radzieckie radio i telewizję umowy o współpracy z zachodnioniemiecką *Deutsche Welle*. Program współpracy obejmuje wymianę i przygotowywanie wspólnych audycji. Zachodnioniemiecka rozgłośnia będzie też nadawać specjalny niemieckojęzyczny program dla zamieszkałych w Kazachstanie Niemców.

9 VIII — W *Bundestagu* miała miejsce debata na temat polityki zjednoczeniowej. Dyskusję w sprawie ostatecznego brzmienia traktatu zjednoczeniowego przełożono na inny termin. Wobec niezatwierdzenia przez Izbę Ludową projektu układu RFN-NRD w sprawie ordynacji wyborczej, federalny minister spraw wewnętrznych W. Schäuble zwrócił się w imieniu rządu do prezydenta o rozpisanie wyborów na 2 grudnia, a nie 14 października. W Bonn doszło następnie do nieoczekiwanej, poufnej rozmowy H. Kohla i L. de Maizièrea. Premier NRD powiedział następnie dziennikarzom, że zjednoczenie Niemiec powinno nastąpić 14 października.

10 VIII — Z okazji 20 rocznicy zawarcia układu radziecko-zachodnioniemieckiego w Bonn opublikowano treść listu H. Kohla do M. Gorbaczowa. Kanclerz potwierdził w liście zamiar podpisania tuż po zjednoczeniu Niemiec umowy o daleko idącej współpracy między obydwojma państwami. Kohl zaproponował również ożywienie spotkań między mieszkańcami Niemiec i ZSRR, a zwłaszcza między młodzieżą obu krajów. M. Gorbaczow odpowiedział listem utrzymanym w podobnym tonie.

10 VIII — Prezydent federalny Richard von Weizsäcker stwierdził, że przemiany w NRD stały się możliwe także dzięki zawartemu przed 20 laty układowi RFN-ZSRR. Pogląd ten prezydent zawarł w liście wysłanym M. Gorbaczowowi.

11-12 VIII — Na nadzwyczajnym zjeździe w Hanowerze doszło do zjednoczenia partii liberalnych z RFN i NRD. Ogółem *FDP* liczy prawie 200 tys. członków, z tego 2/3 z NRD. Na czele partii,

jako jej przewodniczący, stanął O. Lambsdorff.

12 VIII — Rzecznik zachodnioniemieckiego ministerstwa obrony zdemontował doniesienia „Berliner Morgenpost”, jakoby rząd federalny zamierzał po zjednoczeniu zaprosić stacjonujące we wschodnich Niemczech jednostki radzieckie do udziału we wspólnych manewrach.

13 VIII — W zorganizowanej w Berlinie uroczystości poświęconej 30 rocznicy wzniesienia muru między dwiema częściami miasta udział wzięło szereg wybitnych polityków Wschodu i Zachodu.

14 VIII — W Monachium podpisano umowę o udzieleniu przez konsorcjum banków zachodnioniemieckich, na czele którego stoi Bank Bawarski, kredytu dla NRD w wysokości 8 mld DM. Według pierwotnych zamiarów kredyt miał opiewać na sumę 5 mld DM.

15 VIII — W wywiadzie dla „Prawdy” H.-D. Genscher powiedział, że RFN gotowa jest pomóc Związkowi Radzieckiemu w przestawieniu radzieckiego przemysłu z produkcji wojskowej na cywilną.

16 VIII — Do Moskwy przybył minister H.-D. Genscher. W trakcie dwudniowych rozmów z E. Szewardnadze przygotowano tzw. warunki ramowe na moskiewskie spotkanie „2+4”, które ma się odbyć 12 września br. Uzgodniono, że Niemcy podpiszą z ZSRR cztery traktaty: o współdziałaniu między zjednoczonymi Niemcami a Związkiem Radzieckim, o współpracy gospodarczej i naukowej, o stacjonowaniu i trybie ewakuacji wojsk radzieckich z terytorium obecnej NRD oraz o skutkach niemieckiej unii walutowej dla obrotów niemiecko-radzieckich. Na porządku dziennym rozmów znalazły się również zagadnienia związane z kryzysem nad Zatoką Perską.

16 VIII — H. Kohl w wywiadzie telewizyjnym sprzeciwił się przystąpieniu NRD do RFN przed 14 października. Zdaniem kanclerza nie jest to możliwe przed zorganizowaniem w Niemczech Wschodnich administracji poszczególnych krajów (Landów). Za jak najwcześniejszym włączeniem NRD do RFN opowiedział się ponownie O. Lafontaine.

17 VIII — Rzecznik prasowy rządu zachodnioniemieckiego przedstawił apel kanclerza Kohla do partii enerdownskich, aby te, mimo trwającego w NRD kryzysu rządowego, nie hamowały procesu zjednoczenia Niemiec.

19 VIII — Minister Genscher wezwał

NRD do podjęcia w przyszłym tygodniu decyzji o wejściu w skład RFN. Na łamach „Welt am Sonntag” polityk stwierdził, że podczas swych rozmów z E. Szewardnadze odniósł wrażenie, że wewnętrzne aspekty zjednoczenia Niemiec mogą zostać wyjaśnione podczas moskiewskich obrad „2+4”. W związku z tym — zdaniem ministra — decyzji o zjednoczeniu nie można już dłużej odwlekać.

19 VIII — Na uroczystości z okazji pierwszej rocznicy otwarcia granicy węgiersko-austriackiej dla uchodźców z NRD premier Węgier József Antal wezwał do rozpoczęcia rokowań między Węgrami a zjednoczonymi Niemcami na temat rozbudowy stosunków bilateralnych.

22 VIII — Izba Ludowa NRD ratyfikowała układ z RFN w sprawie ogólnoniemieckich wyborów, przy zastosowaniu w skali całych Niemiec jednej ordynacji z 5-procentową barierą głosów, którą trzeba przekroczyć, by zasiąść w parlamencie. Przewidziana jest możliwość łączenia list wyborczych. Po ratyfikacji układu o ordynacji premier de Maizière zażądał w parlamencie zwołania wieczorem nadzwyczajnego posiedzenia Izby Ludowej w sprawie terminu przystąpienia NRD do RFN.

22 VIII — H.-D. Genscher oświadczył w Genewie, że zjednoczone Niemcy nie będą produkowały ani posiadały broni jądrowej, biologicznej i chemicznej. Głównym elementem polityki pokojowej przyszłego państwa niemieckiego będzie według słów Genschera kontrola zbrojeń i rozbrojenia.

22 VIII — Agencje piszą, że ZSRR domaga się od zjednoczonych Niemiec 2,5 mld DM na pokrycie samych tylko kosztów stacjonowania wojsk radzieckich na terenie obecnej NRD. Większość tej sumy, 1,5 mld DM, miałyby stanowić nie oprocentowany kredyt. Zdaniem Moskwy rząd niemiecki powinien także pokryć koszty transportu związane z wycofywaniem wojsk i włączyć się do budowy w ZSRR mieszkań dla powracających żołnierzy.

23 VIII — Około godziny trzeciej nad ranem Izba Ludowa NRD podjęła decyzję w sprawie przystąpienia NRD do RFN z dniem 3 października. W złożonej na forum Bundestagu deklaracji H. Kohl oznajmił: „Dzień dzisiejszy jest dniem radości dla wszystkich Niemców”. Jednocześnie kanclerz wysoko ocenił rolę rządów obywatelskich w Polsce i na Węgrzech, które stanowiły wzorzec dla pokojowej rewolucji na terytorium NRD i wytyczyły jej drogę postępowania. Kohl

podziękował również M. Gorbaczowowi za zainicjowanie nowego kursu w polityce zagranicznej Moskwy.

24 VIII — Z wizytą (która po raz pierwszy miała na terenie wschodniej części miasta charakter oficjalny) do Berlina przybył kanclerz Kohl. Kanclerzowi towarzyszyli szef Urzędu Kanclerskiego Rudolf Seiters i federalny minister rolnictwa Ignaz Kiechle. Kohl spotkał się dwukrotnie z premierem L. de Maizièrè'em (drugi raz wieczorem, w Berlinie Zachodnim). W stolicy NRD gościł także przewodniczący FPD O. Lafontaine.

24-25 VIII — Zachodni Niemiec ministrowie: finansów Th. Waigel i gospodarki H. Haussmann przeprowadzili w Moskwie rozmowy z wicepremierem ZSRR Stiepanem Silajewem na temat pomocy gospodarczej Niemiec dla Związku Radzieckiego oraz udziału RFN przy pokryciu kosztów stacjonowania wojsk radzieckich na obszarze dzisiejszej NRD.

25 VIII — Prasa polska poinformowała o podpisaniu przez prezydenta Jaruzelskiego nominacji dla Janusza Reitera na stanowisko ambasadora RP w RFN.

27 VIII — Ostateczny kształt umowy zjednoczeniowej był przedmiotem obrad przedstawicieli zachodniemieckiej koalicji rządowej i opozycyjnej SPD. Rozmowy zakończyły się niepowodzeniem w związku z różnicami poglądów na temat obowiązywania ustawodawstwa o przerywaniu ciąży.

27 VIII — Federalny minister spraw wewnętrznych W. Schäuble powiedział w wywiadzie dla „Schlesische Nachrichten”, że Niemcy żyjący na wschód od Odry i Nysy Łużyckiej mogą mieć pewność, że nie zostali zapomniani, a ich prawa zostaną zagwarantowane. Jak dodał minister, sprawa ta znajdzie odbicie w traktacie o dobrosąsiedzkich stosunkach między Niemcami a Polską, który zostanie zawarty w przyszłym roku.

28 VIII — H. Kohl wezwał obywateli całych Niemiec do zwiększenia wysiłków na rzecz odbudowy gospodarczej terenów obecnej NRD. Kohl przemawiał na wiecu w Halle w związku z otwarciem tygodnia kampanii poświęconej kształceniu zawodowemu w NRD. O trudnościach okresu przejściowego mówił także premier L. de Maizièrè.

30 VIII — H.-D. Genscher złożył na wiedeńskim spotkaniu, poświęconym rozbrojeniu konwencjonalnemu, oświadczenie o redukcji wojsk przyszłych zjednoczonych Niemiec do 370 tys. Tekst został uzgodniony z L. de Maizièrè'em, który złożył oświadczenie takiej samej treści.

30 VIII — W Bonn rozpoczęła się ostatnia runda rozmów NRD-RFN w spra-

wie traktatu zjednoczeniowego. Na czele delegacji stali W. Schäuble i G. Krause.

30 VIII — „Berliner Morgenpost” podał, że Bonn i Moskwa osiągnęły porozumienie w sprawie określenia uwarunkowań ekonomicznych związanych z wycofaniem 380 tys. radzieckich żołnierzy z NRD. Według gazety RFN zaproponowała zbudowanie w Związku Radzieckim czterech fabryk elementów prefabrykowanych, które umożliwią budowę 400 tys. m² powierzchni mieszkalnej w ciągu roku. Bonn miało się też zobowiązać do opracowania programu szkolenia zawodowego radzieckich podoficerów, który byłby realizowany na terenie obecnej NRD.

31 VIII — Nad ranem zachodniemiecka koalicja rządowa i opozycja socjaldemokratyczna doszły do porozumienia w sprawie układu zjednoczeniowego RFN-NRD. Osiągnięto kompromis w sprawie przerywania ciąży oraz przechowywania akt. b. enerdowskich służb bezpieczeństwa.

31 VIII — W Berlinie Wschodnim odbyła się ceremonia podpisania układu zjednoczeniowego między NRD a RFN. Podpisy złożyli W. Schäuble i G. Krause, a w uroczystości uczestniczył premier L. de Maizièrè. Po przyjęciu układu przez parlamenty obu państw zjednoczenie Niemiec wejdzie w życie 3 października br. Zgodnie z traktatem *Bundestag* zostanie rozszerzony o 144 posłów reprezentujących interesy obywateli obecnej NRD. Stolicą zjednoczonych Niemiec będzie Berlin, a dzień 3 października świętem narodowym. Dokument utrzymuje w mocy reformę rolną i gwarantuje pomoc finansową rządu federalnego dla pięciu nowo powstałych *Landów* wschodniemieckich. Uzgodniono, że do końca 1992 r. sprawę aborcji regulować będą dotychczas obowiązujące przepisy (w RFN ograniczające przerywanie ciąży do przypadków medycznie lub społecznie uzasadnionych, w NRD zezwalające na aborcję na żądanie ciężarnej). Do czasu opracowania prawa pracy i systemu rent w Niemczech Wschodnich będą obowiązywać prawa enerdowskie.

31 VIII — Rząd federalny zapowiedział ogłoszenie po zjednoczeniu Niemiec ograniczonej amnestii dla wschodniemieckich szpiegów, wciąż działających w RFN. Amnestia nie obejmie morderców, terrorystów i osób zamieszanych w kidnaping. Ministerstwo Sprawiedliwości RFN wykluczyło objęcie aktem łaski b. szefa wywiadu wschodniemieckiego Markusa Wolfa.